

YUZ VA JAG' SOHASIDAGI SEZGI NERVLARI: FIZIOLOGIK VA PATOLOGIK HOLATLAR

Umarova Fayzixon Nozimjon qizi

Ahmadjonova Dilraxon Ilhomjon qizi

CAMU xalqaro tibbiyot universiteti 2-bosqich talabasi

Ilmiy raxbar: Alieva Gavharoy Abdumutalipovna

Central Asian Medical University fiziologiya fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Ushbu maqolada yuz va jag' sohasidagi sezgi nervlarining fiziologik va patologik jihatlari yoritilgan. Trigeminal nerv va uning tarmoqlarining anatomiyasi va funksional ahamiyati batafsil bayon qilinib, ularning nerv tizimidagi roli tushuntirilgan. Shuningdek, trigeminal nevrалgiya, temporomandibular bo'g'im disfunktsiyasi, postgerpetik nevrалgiya kabi patologik holatlar, ularning sabablari, belgilari va davolash usullari ko'rib chiqilgan. Ushbu tadqiqot yuz va jag' sohasidagi sezgi nervlari bilan bog'liq kasalliklarni aniqlash va ularni samarali davolash uchun muhim ilmiy asos yaratadi.

Kalit so'zlar: Trigeminal nerv, yuz sezgi nervlari, trigeminal nevrалgiya, temporomandibular bo'g'im disfunktsiyasi, postgerpetik nevrалgiya, fiziologiya, patologiya

Аннотация: В статье описаны физиологические и патологические аспекты состояния чувствительных нервов лица и челюсти. Подробно описаны анатомия и функциональное значение тройничного нерва и его ветвей, объяснена их роль в нервной системе. Также рассмотрены такие патологические состояния, как невралгия тройничного нерва, дисфункция височно-нижнечелюстного сустава, постгерпетическая невралгия, их причины, симптомы и методы лечения. Это исследование обеспечивает важную научную основу для выявления и эффективного лечения заболеваний, связанных с сенсорными нервами лица и челюсти.

Ключевые слова: тройничный нерв, лицевые чувствительные нервы, невралгия тройничного нерва, дисфункция височно-нижнечелюстного сустава, постгерпетическая невралгия, физиология, патология.

Abstract: This article discusses the physiological and pathological aspects of the sensory nerves of the face and jaw. The anatomy and functional significance of the trigeminal nerve and its branches are described in detail, and their role in the nervous system is explained. Also, pathological conditions such as trigeminal neuralgia, temporomandibular joint dysfunction, postherpetic neuralgia, their causes, symptoms and treatment methods are considered. This study creates an important scientific basis for the identification of diseases associated with the sensory nerves of the face and jaw and their effective treatment.

Keywords: Trigeminal nerve, facial sensory nerves, trigeminal neuralgia, temporomandibular joint dysfunction, postherpetic neuralgia, physiology,

pathology

Yuz va jag' sohasidagi sezgi nervlari insonning kundalik hayotida muhim rol o'ynaydi, chunki ular tashqi muhitdan keladigan turli signallarni markaziy asab tizimiga yetkazadi. Ushbu maqolada yuz va jag' sohasidagi asosiy sezgi nervlarining fiziologiyasi hamda ular bilan bog'liq patologik holatlar ko'rib chiqiladi.

Yuz va jag' sohasidagi sezgi nervlari, asosan, trigeminal nerv (n. trigeminus) tarmog'iga kiradi. Ushbu nerv besh juft kranial nervlardan biri bo'lib, uchta asosiy tarmoqqa bo'linadi: [1,2]

1. Oftalmik tarmoq (n. ophthalmicus): Yuqori qovoqlar, peshona va burunning yuqori qismi sezgilarini ta'minlaydi.
2. Maksillyar tarmoq (n. maxillaris): Yuqori jag', burun bo'shlig'i, burun yon sohalari va yuqori lablar sezgisini o'tkazadi.
3. Mandibulyar tarmoq (n. mandibularis): Pastki jag', pastki lablar, tilning old uch qismi (sensor sezgilar) va chaynash mushaklarini innervatsiya qiladi.

Trigeminal nervning sezgi tolalari yuz terisidagi mexanik, termal va og'riq signallarini markaziy asab tizimiga yuboradi. Ushbu signal dorsal gangliyalarda qayta ishlanib, miyaga yo'naltiriladi.

Trigeminal nevrалgiya – trigeminal nervning patologiyasi bo'lib, yuzda keskin va kuchli og'riq bilan namoyon bo'ladi. Kasallikni kelib chiqish sabablari asosan, nervning qon tomirlari tomonidan siqilishi, o'sma yoki MS kabi markaziy asab tizimi kasalliklari. Kasallik belgilari yuzning bir tomonida to'satdan boshlanadigan kuchli og'riq, bu gaplashish, ovqatlanish yoki yuzni yuvish paytida qo'zg'alishi mumkin. Davolash usullari dori-darmonlar (karbamazepin, gabapentin), radiojarrohlik yoki mikrojarrohlik usullari. [3]

Temporomandibular bo'g'im disfunktsiyasi (TMJD) yuz va jag' sohasidagi sezgi nervlarining qo'zg'atilishiga olib keladi. Buning sabablari stress, noto'g'ri chaynash, tish-tishlam anomaliyalari. Kasallik belgilari: Jag' sohasida og'riq, cheklangan harakat, quloq shovqini. Davolash usullari esa fizioterapiya, dorilar, bo'g'imning maxsus apparatlar bilan stabillashuvi. [4]

Postgerpetik nevrалgiya herpes zoster virusi trigeminal nervga ta'sir qilishi natijasida yuzaga keladi. Belgilari yuzda toshmalar, og'riq, kuyish yoki qichishish hissi. Davolash antivirus preparatlar, og'riqni kamaytiruvchi dori-darmonlar.

Sinir siqilish sindromlari trigeminal nervning turli sohalarda siqilishi yuz va jag' sohasida sezgi buzilishlariga olib kelishi mumkin. Bu ko'pincha jarrohlik, shikastlanish yoki qon tomir patologiyalari bilan bog'liq bo'ladi.

Bell falaji holatida yuz nervining shikastlanishi yuz mushaklarining falaji

va sezgi buzilishlariga olib keladi. Belgilari asosan bir tomonlama yuzda harakatsizlik, og'riq yoki sezgi pasayishi. Davolash choralari kortikosteroidlar, fizioterapiya. [5,6]

Xulosa o'rinda shuni aytish mumkinki yuz va jag' sohasidagi sezgi nervlari fiziologik jarayonlarda muhim ahamiyatga ega bo'lib, patologik holatlarda esa sezilarli noqulayliklar va hayot sifatining pasayishiga olib kelishi mumkin. Erta tashxis va davolash ushbu kasalliklarning og'irligini kamaytirishda hal qiluvchi rol o'ynaydi. Shu bois, bu sohadagi muammolarni e'tiborsiz qoldirmaslik zarur.

Foydalanilgan adabiyotlar.

1. Guyton & Hall. "Tibbiyot fiziologiyasi" .648–659
2. Standring S. "Gray's Anatomy: The Anatomical Basis of Clinical Practice" 428–439
3. Moskowitz MA, Buzzi MG. "Trigeminal nevrалgiya fiziopatologiyasi."Nashr: Journal of Neurology .112–118 (1991-yilgi nashr)
4. Bell's Palsy Association. "Yuz nervi va uning patologiyalari."95–104
5. McCance KL, Huether SE. "Patofiziologiya: Kasalliklarning klinik kontsepsiyalari." 732–740
6. Nevrologiya bo'yicha milliy qo'llanma (National Institute of Neurological Disorders and Stroke - NINDS) ninds.nih.gov